

ное, или хотя бы даже приблизительное, количество таких случаев является практически нереальной задачей.

Использование именно такого типа обобщения в аргументации необходимо, но опасно. Одна из проблем, с которой мы сталкиваемся – тенденция переоценивая (когда делаются поспешные обобщения, которые в действительности не подтверждены доказательствами). Но использование "строгого обобщения" не менее опасно. Более того, его наиболее сложно доказать, т. к. в рамках такой ситуации мы утверждаем о всех случаях без исключений.

Таким образом, операция обобщения задает условия для релевантной оценки аргументаций. Но операция обобщения не является всеохватывающей. Достаточное количество утверждений, особенно те, которые касаются будущего времени, не могут быть установлены или предсказаны точно. Соответственно, они не могут быть сведены под единое условие. Так же, стоит быть осмотрительным в использовании "универсального обобщения". Особенно это касается людей, которые привыкли абсолютизировать все свои выражения, при этом, не принимая во внимание контрпримеры.

***О. П. Невельська-Гордєєва, канд. філос. наук, доц.,
НЮУ ім. Я. Мудрого, Харків
neveelena@yandex.ru***

РОЗПОВСЮДЖЕННІ СОФІСТИЧНІ ПОМИЛКИ В ПУБЛІЧНИХ МІРКУВАННЯХ: ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Відомий історик О. С. Лаппо-Данілевський писав в своєму щоденнику: "Існують два поняття, які для мене особливо цінні: це поняття істини й поняття правди. Під істиною я розумію логічну думку, думку строгу, безпристрастну, безмятїжну... Под правдой я розумію не логічну думку, а моральне відчуття... [Гревс И. М. Александр Сергеевич Лаппо-Данилевский (опыт истолкования души) // Русский исторический журнал. – 1920. – № 6. – С. 64–65]. Олександр Сергійович Лаппо-Данилевський викладав в Санкт-Петербурзькому університеті не лише історію, але й вів практичні заняття з "Системи логіки" Д. С. Мілля. Цей факт свідотствує: для історика істина невід'ємна від її логічного виведення. Але сьогодні в масовій свідомості істина набуває статусу поняття, яким нехтують. Актуальність роботи пов'язана саме з активізацією тенденції маніпуляції масовою свідомістю в ЗМІ.

Дана робота присвячена логічному дослідженню найбільш популярних софізмів, з'ясуванню логічних факторів софізму.

Софізми мають мету – навмисне введення в оману співрозмовника. Підґрунтя виникнення софізму буває логічним, граматичним (семіотичним) та психологічним. На практиці ці три фактори тісно пов'язані між собою. Розглянемо таку логічну підставу софізмів як підміну основної думки (тези) доказу. Ця помилка має багато різновидів; ось деякі з них:

1. Розширення або звуження тези. У процесі спору тезу опонента прагнуть максимально розширити, причому роблять це непомітно, як би просто повторюючи її. Наприклад, опонент каже: "Нажаль, сьогодні пенсіонерам дуже важко прожити на пенсію!". Співрозмовник повторює цю тезу: "Ви стверджуєте, що всім пенсіонерам сьогодні важко прожити на пенсію? Ні, це неправда!". І далі наводить приклади з життя конкретних пенсіонерів, чим з успіхом поборює твердження, яке сам сформулював, створюючи при цьому враження, що розбита саме теза опонента. В даному прикладі перше твердження мало на увазі переважну більшість пенсіонерів, а співрозмовник акцентує увагу на загальності поняття "пенсіонер", переводячи розмову на усіх пенсіонерів.

Сперечальнику вигідно звузити свою тезу, бо звужене твердження легше довести. Наприклад, доводиться положення, що населення в цілому ще не готово перейти на віртуальні гроші. Далі це доводиться на прикладі конкретного селища міського типу, де всі отримали картки на місцях своєї праці, а банкоматів у селищі немає, термінали не в усіх магазинах, в аптечному кіоску та циркульні їх нема, до міста – 40 хвилин електричкою і т. ін. Отже, теза: "N. – добре знайомий з українським законодавством". Нападаючий розширює тезу: "N. – знавець законодавства взагалі". Захисник звужує: "N. – добре знайомий з сучасним цивільним українським законодавством".

2. Загублення тези. Найбільш розповсюджений прийом будь-якої критики. Звернемося до подій 2012 р., пов'язаних з погромами в Британії. Оглядач Daily Mail Макс Хастінгс ставить діагноз однією фразою, винесеною в заголовок його статті "Роки ліберальної догми породили покоління аморальної, неосвіченої, утриманської, запеклої молоді". Мотиви громил, на думку автора, були простими: "Це було кльово. Це робить життя цікавим. Це робить їх помітними. Як одна дівчина сказала репортеріві, це показувало "багатим" і "поліції", що "ми можемо робити те, що хочемо". Люди, які розоряли чужі лавки, палили машини і тероризували своїх сусідів, просто не мали морального "компаса", який робив би їх доступними відчуттю провини або сорому. У нас сформувався шар молодих людей, в яких немає ані освіти, ані професії, ані цінностей, ані устремлень, у них немає й дисципліни, яка робила б їх здатними знайти роботу, немає совісті, щоб відрізняти добро від зла" [Худиев С. Л. Уроки чужих помилок [Електронний ресурс]. – Радонеж, 12 серпня 2012 р. – Режим доступу: <http://www.radonezh.ru/analytic/14849.html>].

Його опоненти забувають про тезу й починають розмірковувати над останніми реченнями, тлумачачи їх як їм завгодно. Перший опонент: "Молодь буйствує на вулицях через те, що вона озлоблена безробіттям" (при цьому забувають про те, що варто поглянути на сайт по працевлаштуванню, щоб виявити в одному лише Лондоні 2228 вакансій). Другий опонент вважає, що "Хулігани – жертви суспільства, яке не надало їм можливостей для розвитку їх потенціалу" (більшість з англійців скажуть, що це нісенітниця. Швидше, вони жертви збоченого соціального етосу, який зводить особисту свободу в абсолют і позбавляє їх того строгого

виховання, тій "жорсткій любові", яка лише і могла б допомогти деяким з них вибратися з трясовини, в якій вони знаходяться). Третій опонент вважає, що "Британію громили "гастарбайтери". Мовляв, в країну через недогляд напустили дикунів, а вони і повелися як дикуни" (неконтрольована міграція – дійсно серйозна проблема, але в даному випадку вона ні при чому. Буянили не іноземні працівники, а місцеві нероби – молодь, яка народилася і виросла на британській землі. Варвари, що напали на Британію, з'явилися зсередини, а не ззовні). Четвертий опонент вказує на "негрів" (раса тут теж не причому. У деяких районах серед погромників переважали чорношкірі, в деяких – навпроти, горді внуки саксів; взагалі банди мародерів демонстрували зворушливу єдність між хуліганами різних рас. Мусульмани, мабуть, взагалі не приймали помітної участі в неподобствах, так що побоювання з приводу ісламізації в даному випадку теж не відносяться до справи) [Там же].

3. Аналогічна помилка, яка може здійснюватись й несвідомо, називається "втратою тези". В фільмі "Доктор Хаус" "в пілотному епізоді між Хаусом и Кадді відбувається наступний діалог: "Кадді. – Нemoжна призначати ліки, виходячі тільки з припущень. В усякому разі, ми так не робимо з часів Таскиги и Менгеле. Хаус. – Ти порівнюєшь мене с нацистом. Чудово" [Гревс И. М. Александр Сергеевич Лаппо-Данилевский (опыт истолкования души). – С. 64–65].

*Г. В. Незабитовський, асп., КНУТШ, Київ
nezabityovsky@gmail.com*

ЕВРИСТИЧНИЙ АРГУМЕНТ

Теорія аргументації завжди була і залишається динамічною дисципліною, яка буквально спрямована на постійну трансформацію та перетворення. Поряд із уже чітко перевіреними царинами знання виникають і нові лакуни, що потребують заповнення. До того ж, постмодерністські розвідки досить сильно змінили вектор формування аргументативних теорій. Тепер, коли навіть саме поняття знання потребує уточнення, очевидно, що застосування звичних дедуктивних аргументів в обґрунтуванні певної думки може вважатися сумнівно успішним. Такий запит на інші типи аргументів характерний для будь-якої сфери, чи то мова йде про наукові дослідження, чи просто про побутове спілкування. Саме тут виявляється доречним приділити увагу застосуванню правдоподібних міркувань, оскільки саме вони виявляються найчастіш уживаними у процесі обміну певними твердженнями.

"Повсякденне спілкування характеризується зазвичай неповним знанням, яке лише частково базується на беззаперечних істинах. Тож у чому полягає роль правдоподібних аргументів, як не у обґрунтуванні істини або узагальнень (що підтримані певною статистикою)" [Dialectics, dialogue and argumentation: an examination of Douglas Walton's theories of reasoning and argument / C. Reed & C. W. Tindale (eds.). – College